

Slovenske avtohtone pasme domačih živali ter njihova vloga v slovenskem kmetijskem prostoru

Vsebine 57. mednarodnega kmetijsko-živilskega sejma AGRA 2019, ki je potekal v času od 24. do 29. avgusta, so bile digitalizacija, podeželska mladina in mladi kmetje, hrana iz naše bližine, generacijska pomladitev, inovativnost, znanje in povezovanje, ekološko kmetovanje ... Tem smernicam smo se želeli čim bolj približati tudi z letošnjo razstavo slovenskih avtohtonih pasem domačih živali, ki jo je Javna služba nalog genske banke v živinoreji (Oddelek za zootehniko BF UL) organizirala že jubilejno deseto zaporedno leto. Prednost smo dali mladim kmetom in kmetijam, ki so nosilke statusa ark. Predstavljenih je bilo pet vrst in šest pasem domačih živali: cikasto govedo, jezersko-solčavska ovca, belokranjska pramenka, drežniška koza, štajerska kokoš in kranjska čebela. Vse kmetije, ki so razstavljale živali, so vključene v ekološko kmetovanje. Načrtovana je bila tudi razstava krškopoljskega prašiča, ki je bila umaknjena zaradi preventivnih zaščitnih ukrepov pred afriško prašičjo kugo.

Obisk deželne sekretarke avstrijske Štajerske za gospodarstvo, turizem, Evropo, znanost in razvoj ter evropskega komisarja za kmetijstvo in razvoj podeželja

Javna služba nalog genske banke v živinoreji je gostila visoke goste

Avstrijska zvezna dežela Štajerska je bila v letošnjem letu dežela partnerica sejma AGRA in Barbara Eibinger-Miedl, deželna sekretarka avstrijske Štajerske za gospodarstvo, turizem, Evropo, znanost in razvoj, je na dan odprtja sejma obiskala tudi razstavnici prostor slovenskih avtohtonih pasem domačih živali. V okviru obiska visoke delegacije so nas obiskali ter z zanimanjem prisluhnili predstavitvi posameznih vsebin razstave ter spremljajočih dogodkov predsednik vlade RS Marjan Šarec (slavnostni govornik ob odprtju sejma), ministrica za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano dr. Aleksandra Pivec, evropski komisar za kmetijstvo in razvoj podeželja Phil Hogan, direktor Pomurskega sejma Janez Erjavec ter drugi visoki gostje. Z nami je bil tudi dekan BF prof. dr. Emil Erjavec.

Predstavitev posameznih slovenskih avtohtonih pasem po vrstah domačih živali

Na razstavnem prostoru Javne službe nalog genske banke v živinoreji je bilo predstavljeno pet vrst domačih živali (govedo, ovce, koze, kokoši, čebele).

Cikasto govedo

Izvorno območje cikastega goveda je Bohinj. V preteklosti je bila govedoreja na tem območju pomembna gospodarska dejavnost in cikasto govedo je slovelo po odlični relativni (glede na telesno maso) mlečnosti daleč naokoli. Na današnjem območju Gorenjske je predstavljalo okoli 75 % med vsemi pasmami goveda, danes le še manj

Cikasto govedo - plemenska krava s teličko

kot 2 %. Bolj kot na izvornem območju se stalez pasme povečuje drugod po Sloveniji. Plemensko kravo s teličko je razstavjal rejec Klemen Petek iz Gornjega Grada.

Krškopoljski prašič

Imenovanje krškopoljskega prašiča je vezano na jugovzhodni del Dolenjske, na območje Krško-Brežiškega polja ter obronkov Gorjancev. Krškopoljski prašič je namenjen reji v skromnejših pogojih in z veliko voluminozne krme. Primeren je tudi za rejo na prostem. V boks, ki je bil namenjen predstavitvi krškopoljskega prašiča, se je predvajal film o reji krškopoljskega prašiča na družinski kmetiji Kamenik iz Loč.

Drežniška koza

Je edina ohranjena slovenska avtohtona pasma koz. Razširjena je na izvornem območju v Posočju, na območju občin Bovec in Kobarid, nekaj tropov se nahaja tudi dru-

Plemenski kozel drežniške pasme

god po Sloveniji. Na območju Bovca redijo drežniško kozo za prirajo mleka, na območju Drežnice za prirajo mesa. Pasma ima kritično stopnjo ogroženosti in je med slovenskim avtohtonimi pasmami najmanj številčna. Drežniško kozo (tri plemenske koze

in plemenskega kozla) je razstavljal rejec Blaž Kravanja iz Bovca ter na stojnici nudil v pokušino in prodajo mešani kravji/kozji sir.

Jezersko-solčavska ovca

Je nastala s križanjem domače dolgorepe ovce z bergamsko in padovansko ovco. Glede na območje reje so jo imenovali tudi

Jezersko-solčavska ovca

jezerska (na Koroškem) ali solčavska (v Solčavi) ovca. Za svojo originalnost so bile jezerske ovce leta 1856 nagrajene na kmetijski razstavi v Parizu. Jezersko-solčavska ovca je mesna pasma in najbolj razširjena med slovenskimi avtohtonimi pasmami drobnice. Jezersko-solčavsko ovco (tri plemenske ovce in plemenskega ovna) je razstavljal rejec Janez Smrtnik z Jezerskega.

Belokranjska pramenka

Je dobila ime po pokrajini v jugovzhodnem delu Slovenije. V Beli krajini je bila reja ovc najbolj razvita med Uskoki (pred Turki pobegli Srbi in Hrvati) v 16. in 17. stoletju. Za tamkajšnje prebivalce je bila domača ovca izrednega pomena, ker je dobro izkoristila

Belokranjska pramenka

revne kamnite površine, porasle s praprotno in grmovjem. Belokranjska pramenka je namenjena za prirajo klavnih jagnjet. Tri plemenske ovce in plemenskega ovna je razstavljal Izidor Grabrijan iz Adlešičev.

Štajerska kokoš

Je bila v preteklosti razširjena po vseh alpskih deželah od Donave do Jadranskega morja in v Panonsko ravnino, kot ožja domovina pa se omenja južni del avstrijske Štajerske in območje med rekama Muro in Savo na slovenskem Štajerskem. Obstajalo je več barvnih tipov štajerske kokoši. Štajersko kokoš (kokoši, petelina) je razstavljal Oddelek za zootehniko BF UL, ki je kot priznana rejska organizacija na področju perutinarstva zadolžena za izvajanje rejskega programa za štajersko kokoš.

Bovška ovca – promocija mlečnih izdelkov

Mlečne izdelke iz mleka bovške ovce je promovirala in prodajala ekološka kmetija Vučji ogrizek iz Adlešičev. Mladi prevzemnik Izidor Grabrijan z dekletom Manco gospodari na kmetiji, ki leži v naselju Velika Sela na kraškem območju. Preživljajo se z rejo slovenskih avtohtonih pasem ovc v mesni in mlečni usmeritvi. Redijo tudi druge vrste domačih živali, a prihodnost kmetije gradijo na bovških ovcah za prirajo mleka. Molzejo okoli 40 ovc, v prihodnosti jih nameravajo okoli 100.

Mlada prevzemnika kmetije Grabrijan

Kranjska čebela

Gojenje kranjske čebele na današnjem območju Slovenije sega v čas začetkov naselitve v naših krajih in o zakoreninjenosti (uspešnega) čebelarjenja je pisal že J. V. Valvasor (1641–1693) v Slavi vojvodine Kranjske. S petimi čebelarji na tisoč prebivalcev je Slovenija uvrščena v vrh »čebelar-skih« narodov. Kranjsko čebelo je razstavljal o čebelarstvo Cvet iz Doba pri Domžalah.

Nedelja, 25.08.2019 – dan rejcev slovenskih avtohtonih pasem domačih živali

Drugo leto zapored je bila tudi letos nedelja dan rejcev slovenskih avtohtonih pasem

RITEM SRCA 2019
festival sodobne krščanske glasbe

10. oktobra ob 19.30
v Šentvidu pri Ljubljani

radio ognjišče

domačih živali. Ta dan je v maneži potekala predstavitev razstavljenih slovenskih avtohtonih pasem domačih živali ter predstavitev kmetij, s katerih so prihajale odbrane živali kot tipične predstavnice posameznih pasem. Vsem sodelujočim rejcem je izvršna direktorica sejma Mateja Jaklič podelila priznanje.

Čebelarstvo Cvet se je predstavilo z bogatim naborom medenih izdelkov

Predstavitev kmetij s statusom ARK KMETIJA

V okviru razstave slovenskih avtohtonih pasem domačih živali so se na AGRI 2019 predstavile naslednje štiri kmetije s statusom ark kmetija:

- ekološka kmetija Totter, Griblje 13, Gradac. Na kmetiji redijo krškopoljske prašiče, bovške ovce, drežniške koze in štajerske kokoši. Na kmetiji se ukvarjajo s prirajo in predelavo kravjega, ovčjega in kozjega mleka ter prirajo in predelavo prašičjega mesa. Gojijo slovensko avtohtono sorto -belokranjsko (gribeljsko) čebulo.
- ekološka kmetija Petek, Rore 11, 3342 Gornji Grad. Na kmetiji redijo jezersko-solčavske ovce, cikasto govedo in krškopoljske prašiče. Poleg z rejo živali se na kmetiji ukvarjajo tudi s pridelavo malin.
- ekološka kmetija Smrtnik, Sp. Jezersko 14, 4206 Zg. Jezersko. Kmetija je poznana po reji velika števila slovenskih avtohtonih pasem domačih živali. Poleg jezersko-solčavske ovce redijo še cikasto govedo, krškopoljske prašiče, drežniške koze in kranjsko čebelo. Na kmetiji se ukvarjajo z alternativnim testiranjem ovnov jezersko-

-solčavske pasme z vsakoletno licitacijo plemenskih ovnov.

- ekosocialna kmetija Korenika se nahaja v vasi Šalovci. Usposablja, socialno vključuje in zaposlujejo ranljive družbene skupine, urejajo prijazen dom za živali, pridelujejo zelenjavo, zelišča in žitarice ter jih predelujejo v izdelke. Redijo cikasto govedo, krškopoljske prašiče in kranjsko čebelo ter se ukvarjajo z gojenjem avtohtonih sort rastlin (ajda, buče, fižol).

Spremljajoči dogodki v okviru razstave slovenskih avtohtonih pasem domačih živali

Tudi v letu 2019 so sodelovale solčavske filcarke iz društva Bicka, ki skrbi za promocijo izdelkov iz volne jezersko-solčavske ovce. Na praktični delavnici je bilo prikazano ročno polstenje iz domače volne in drugih naravnih materialov. Številni obiskovalci sejma so si lahko sami naredili polsteni izdelek. Veliko zanimanje je bilo med otroki in obiskali so nas tudi otroci iz radgonskega vrtca.

Predstavnica ekosocialne kmetije **Korenika** je izvedla demonstracijski prikaz izdelave zeliščnega mazila iz ognjiča. Glede

Otroci so radovedno opazovali postopek filcanja in tudi sami naredili izdelek

Članice društva Bicka so odlične filcarke in vsak njihov izdelek je unikaten

Prikaz postopka izdelave zeliščnih mazil je privabljal številne obiskovalce; predstavila se je ekosocialna kmetija Korenika in Medene zgodbe - Mojca Anzeljc s.p.; mazila, ki so bila naprodaj so hitro pošla

Društvo kmečkih žena Griblje se trudi z ohranjanjem belokranjske čebule

na to, da ima ognjičevo mazilo pestro uporabno vrednost, je bilo temu primerno veliko zanimanje za njegovo pripravo.

Medene zgodbe – čebelarstvo Anzljc iz Moravskih Toplic se je predstavilo s čebeljimi proizvodi in medenimi mazili. Vsak dan je potekala demonstracija oz. delavnica s prikazom izdelave ognjičevega mazila z medom in voskom. Marsikateri obiskovalec se je ustavil na stojnici ter z zanimanjem prisluhnil obširni razlagi namenske rabe teh mazil. Številni so vzorec mazila dobili v dar.

Društvo kmečkih žena Griblje je predstavilo slovensko avtohtono sorto čebule - belokranjko oz. gribeljski žbul. Danes tradicija žbularjev ugaša in vse težje je dobiti kakovostno avtohtono seme ali čebulček belokranjske čebule. Čebulček je hitro pošel in številni obiskovalci so si shranili kontakt za nakup čebulčka neposredno v Beli krajini.

Misel ob koncu

V okviru AGRE 2019 smo izvedli že deseto jubilejno razstavo slovenskih avtohtonih pasem domačih živali. V zadnjih letih smo poleg same razstave živali dajali vedno večji poudarek sami rabi pasme. Prednost smo dali inovativnim rejcem, ki se zavedajo pomena trajnostnega gospodarjenja, ekološke pridelave, hrane iz naše bližine ... Zato smo k sodelovanju vabili rejce avtohtonih pasem, ki se ukvarjajo s predelavo mleka, mesa, volne ...in imajo registrirano dejavnost na kmetiji. Poleg njih smo povabili tudi druge, ki s svojimi pridelki, izdelki ter praktičnimi delavnicami pomagajo soustvarjati rdečo nit naše uspešne zgodbe. Pri vsem tem gre za visoko cenjene butične izdelke ter pridelke, ki so na trgu vedno bolj prepoznavni in iskani med potrošniki. Ozaveščanje o lokalno pridelani hrani ter izdelkih privablja številne kupce, ki znajo ceniti te izdelke, narejene v manjših količinah in iz kakovostnih

izvornih virov. S pokušino pridelkov in izdelkov, pridobljenih s slovenskimi avtohtonimi pasmami domačih živali, je bilo to že v okviru promocije projekta Slovenija gastronomska regija EU 2021. Javna služba nalog genske banke v živinoreji ocenjuje letošnjo deseto zaporedno razstavo avtohtonih pasem domačih živali kot odlično. Vsem

sodelujočim se zahvaljujemo za sodelovanje in vso pomoč ter podporo in za njihov velik in pomemben doprinos pri ohranjanju slovenskih avtohtonih pasem domačih živali.

*Metka Žan
Oddelek za zootehniko
Biotehniška fakulteta
Univerza v Ljubljani*

GEA Farm Technologies
WestfaliaSurge

Molža & Hlajenje

Mono Box

- Robotska molža v novi dimenziji
- Najhitrejšo nameščanje molzne enote
- Molzišča
- Mlekovodi
- Hladilne cisterne
- Računalniško krmljenje

Hlevska oprema

- Krmne pregrade
- Ležalni boksi
- Gumi ležalne podloge
- Strgala za gnoj
- Betonske rešetke
- Ventilatorji

GEA CowScout

- Sistem za spremljanje zdravja živali
- Pojatve in osemenitve vedno pod nadzorom
- Zdravstveno stanje živali vedno pod nadzorom
- Manjši reprodukcijski stroški in gospodarna mlečna proizvodnja
- Direktna internetna povezava s telefonom, tablico, računalnikom

Najsodobnejši sistemi za farmsko tehnologijo – za vas.

Montaža

Svetovanje

Projektiranje

Feniks d.o.o., Francetova 6, 2380 Slovenj Gradec
Tel.: 02/88 41 619, info@feniks-sg.si, www.feniks-gea.si